

PO SLEDEH SAMEGA SEBE (Nekaj avtobiografskih premišljevanj)

1.

V zadnjih letih sem večkrat občutil močno potrebo, da bi napisal avtobiografijo. Nekajkrat sem jo začel pisati, a zadevo vedno opustil, ko sem ugotovil, da resničnega življenja ne morem »prenešiti«, »spraviti«, »pretopiti« v besede in stavke, da je vse, kar o njem napišem, samo bežen, površen, najbrž precej netočen opis dogodkov in stanj, ki sem jih preživel. Namreč, četudi so podatki objektivno točni, je kontekst, v katerem se pojavljajo, njihova interpretacija, vedno nekakšna prilagoditev, prikrojitev realnosti.

Pisanje avtobiografskih besedil je kljub temu smiselno in koristno. Z vsakim takšnim dejanjem opravljajš precej temeljito samoanalizo, neke vrste notranji »obred prehoda«. S tem ko opisuješ potek svoje življenjske zgodbe in značajskih lastnosti, dobivaš do sebe določeno distanco, ustvarjaš neke vrste miselno in čustveno *spravo s samim seboj*. Takšno početje je lahko zelo očiščevalno in zdravilno, saj osvobaja človekovo notranjo bit oziroma te z njo povezuje na globlji ravni.

Ključni problem avtobiografije je očišče ali zorni kot, s katerega življenje opazujemo in vrednotimo. To, kako razlagamo in doživljamo sebe, pa tudi resničnost nasploh, je v veliki meri odvisno od notranjega razpoloženja in od stopnje zavešči (duhovne razvitošči), na kateri se trenutno nahajamo. Tolmačenje realnosti je relativno (glede na kontekst) in subjektivno (glede na izkušnje in zmožnost dojemanja). S spremembo očišča gledanja ali z novimi izkušnjami in spoznanji se bo interpretacija spremenila. Zato so lahko razlage povsem objektivnih dejstev zelo različne. Če se npr. nahajamo v stanju meditativnega miru in čutimo do vsega bivajočega ljubečo naklonjenost, bo naše mišljenje in sklepanje drugačno, kot če stvari vrednotimo prežeti z maščevalno jezo ali črno melanholijo ... Samo modrost, ki je *krištalizacija različnih spoznanj*, nastalih na osnovi življenjskih izkušenj,

je trajna, medtem ko se čustveno doživljanje in razumsko vrednotenje posameznih dogodkov spreminja, tako kot nihajo čustva in se spletajo misli.

Nešteto je okoliščin in dejavnikov, ki so me štkali in me še tkejo; toliko različnih, večkrat nasprotujočih si dejstev, še bolj pa njihovih razlag ... Sem vse to res jaz? Sem in nisem. Ko sem v stanju resničnega notranjega miru in spokojnosti, jasno čutim in vem, da nisem nič od tega, kar je mogoče potrditi ali zanikati, da je to, kar v resnici sem, neubesedljivo, neizrazljivo! Kot celota je moje življenje, kakor življenje vsakogar, *skrivnost*. Zato je lahko to, kar je pri človeku zares pomembno, le *tišina* ...

Mnogo manj oziroma več smo, kot si mislimo ali drugi mislijo o nas. Vsako vrednostno ocenjevanje, zavračanje ali občudovanje je relativno in subjektivno. Zato je pametno, da smo pri dajanju končnih mnenj o drugih prizanesljivi in skromni, še bolj pa pri vrednotenju sebe. Vse prevečkrat se namreč motimo!

To, nad čimer sem vsakič znova presenečen, je dejstvo, kaj vse me sestavlja, kaj vse nosim v sebi?! Koliko različnih obrazov, javnih in intimnih mask, razkritih in prikritih jazov ... Včasih je živeti v telesu, v psihi, ki nosi moje ime, skrajno težko, včasih čudovito! Kako je sploh mogoče, da navkljub toliko protislovjem obstajam kot enovita oseba? Da se lahko neko psihofizično jedro pojavlja v tako različnih stanjih in oblikah? Včasih sem samemu sebi povsem tuj, pravi neznanec, včasih neverjetno domač ... In vendar ves čas eden in isti!

V bistvu se čutim najbolj eno s samim seboj takrat, ko bivam v stanju polne duhovne prebujenosti, prežet z jasno zaveštno navzočnostjo – ko torej živim svojo vsakdanjo s spokojnostjo meditativnega miru, takrat sem v resnici najbolj jaz, zato tudi vsa nasprotja, ki me sicer tvorijo, spontano izginejo oziroma postanejo nepomembna ali pa samoumevna; celo več, začnjam jih sprejemati s hvaležnostjo, saj zdaj razumem njihovo vlogo in pomen, ki jo imajo za moje življenje. Potem pa spet pridejo dnevi tujosti in kakšen neprijeten dogodek ali boleče spoznanje lahko celoten pogled na stvari postavi v povsem drugo luč. V bistvu se moram vedno znova sprijazniti s tem, da sem samemu sebi *večna uganka*, nikoli do konca rešljiv *koan*!

Kot ustvarjalca, kakor človeka nasploh, me opredeljuje pogosta nagnjenost k melanholiji in pesimizmu. Toda kakor koli že so depresije in notranja konfliktnost eno najtežjih bremen mojega duševnega življenja, so zibelka moje ustvarjalnosti in tudi osnova duhovne rasti. Nemir, ki prihaja iz globin, me sili naprej! Skoraj zmeraj, preden dobim pravi ustvarjalni navdih ali doživim pomemben premik v zavesti, grem skozi notranji dvoboj. Če ne bi imel narave bojevnika, to ne bi šlo. Moja lašna tema je moja pot k svetlobi!

Brez dvoma me kot človeka, ki mu je ustvarjalnost bistvo življenja, v temelju zaznamujeta *gledališki in pisateljski talent*. Že skoraj petindvajset let (z občasnimi krajšimi ali daljšimi prekinitvami) poklicno delujem kot dramaturg, umetniški vodja, dramski pisec, scenarist ... Če bi bil na primer zdravnik, pravnik, inženir, trgovec, kmet ..., bi bilo polje mojega razumevanja življenja pa tudi duhovnosti drugačno, še bolj pa izkušnje. To, kakšen poklic oziroma službo opravljamo, in posledično, s kakšnimi ljudmi smo v vsakodnevnem delovnem stiku, ima na nas globok, daljnosežen vpliv, podobno kot družinske in intimne partnerske vezi.

Umetnost je področje, kjer je treba biti nenehno ustvarjalen in izviren. Posebej danes, ko ne obstaja nobena zavezujoča tradicija, ki bi jo lahko posnemali, ali avtoriteta, po kateri bi se zgledovali. Avtorska ustvarjalnost je težaven proces, saj pomeni stalno kopanje po samem sebi, prodiranje v globine lastne podzavesti, v temo nezavednega, od koder je edino mogoče črpati nove, sveže, izvirne ideje, zato moje življenje nikoli ni bilo posebej lagodno, še manj dolgočasno ali monotono.

Sicer nisem tipičen umetnik, saj imam premočan intelektualni um, ki hoče stvari razumeti, analizirati, racionalizirati ... Lahko bi bil znanstvenik, vendar mi čista znanost ni blizu, zdi se mi preozka, presuhoparna; umetniški čut v meni je vseeno prevladujoč. Verjetno mi je zato tako blizu pisanje esejev, torej literarna zvrst, ki je na meji med znanostjo in umetnostjo.

2.

Ne spominjam se natančno, kdaj je nastala moja začaranost z gledališčem, vsekakor pa je bilo že v osnovnošolskih letih. Takrat sem prvič zaznal skrivnostno privlačnost – nezaustavljivo magijo gledališča, ki me je napolnila z občutkom, da prisostvujem nečemu zares velikemu, življenjsko pomembnemu. To razpoloženje me še danes preplavi vedno znova pred vsako premiero, in verjetno je to tisto, kar mi na podzaveštni ravni omogoča, da se z gledališčem navkljub številnim razočaranjem in slabim izkušnjam še zmeraj odkvarjam oziroma verjamem vanj.

Skozi gledališko umetnost sem začel spoznavati svet in svoje življenje ter se notranje prebujati. Posebej ko sem pisal dramske tekste, sem imel občutek, da skozi dejansko transformiram svoje življenje, predvsem notranje konflikte, ki sem jih imel v mladih letih še zlasti veliko. Danes vem, da je bilo gledališko ustvarjanje, predvsem pa pisanje dram in kasneje esejištičnih knjig, eno glavnih sredstev oziroma načinov, ki so spodbujali moje osebnostno osvobajanje in duhovno rast; v bistvu skoraj enako pomembno kot duhovni treningi in iniciacije.

Tragedija in komedija sta povsod po svetu osnovna načina gledališkega izražanja, kakor tudi osrednja simbola za življenje nasploh. Zato je ena najbolj razširjenih splošnih definicij gledališča ta, da je to »zrcalo življenja ali resnice«. Gre za resnico, kakor jo lahko vidimo iz očišča druge in tretje čakre. Nahajamo se na področju nagonskih življenjskih procesov, ujeti v sanje in iluzije. V gledališču se vrtimo na kolesu karme, ki se nikoli ne uštavi; za razsvetljenje je tu bolj malo možnosti; vedno znova se vračamo v življenje in ponavljamo iste ali podobne lekcije; enkrat smo srečni, drugič nesrečni, vsakič pa sužnji lastnih straši in nevednosti.

Včasih se samemu sebi zazdim kot upokojeni čarodej Prospero iz Shakespeareove pravljíčne komedije *Vihar*, kjer prav on nekje proti koncu igre izreče eno najbolj znanih izjav v dramski književnosti: »*Iz take smo snovi kot sanje.*« Tako kot za Prospera je gledališče tudi zame končano – moje tragedije in komedije so odigrane, magija odra razkrinkana, iluzije življenja razpršene. Toda čeprav je vse to mimo, v gledališču še vedno vztrajam. Paradoksalno, mar ne? Ali pa niti ne!

Gledališče je brez dvoma eno glavnih prizorišč moje karme. Mnogo ljudi, skoraj večina, zaradi katerih sem se zapletel v težke, vendar pomembne življenjske lekcije in prek njih prišel do bistvenih spoznanj ter odkritij o sebi in življenju, je prišlo iz gledališča ali so bili z njim kako povezani.

Semena duhovne rasti se ponavadi zasejejo v ozračju navdihujoče prisotnosti gurujev in učiteljev, na terapevtskih delavnicah, ob iniciacijah in obredih, med meditacijami ..., toda dozoriijo šele v banalnostih vsakdanjega življenja, v karmičnih izzivih, ki jih največkrat doživimo v ožjem socialnem, se pravi, delovnem ali družinskem okolju, lahko pa seveda tudi zgolj v odnosu do lastne osebnosti in telesa, npr. ob vprašanjih zdravja ali ljubezenskega partnerstva. Mogoče sem se leta 2006 prav zato moral znova znajti v vlogi umetniškega vodje mariborske Drame, kar sem počel že pred dvajsetimi leti, pa takrat marsičesa nisem poštočil ali pa mi je spodelovalo? Dejanska stopnja duhovne razvitosti se lahko pokaže šele ob velikih, največkrat neprijetnih življenjskih preizkušnjah. Ker sem po naravi hipersenzibilna oseba, pomeni, da je »učenje«, ki mi ga omogoča trenutno bivanjsko in delovno okolje, zlasti z izzivi v medčloveških odnosih, toliko intenzivnejše!

Če bolje razmislim, sem si pravzaprav izbral čudovit način karmičnega prečiščevanja in učenja. Mar niso naša življenja ena sama velika gledališka predstava, v kateri hote ali nehote sodelujemo kot naštopajoči? Problem je seveda v tem, da se tega ne zavedamo. Ker smo tako štopljeni, zlepljeni s svojimi vlogami, sploh ne vemo, da te niso naš resnični jaz. Samo pomislite, s kakšno zavzetostjo igramo v tragikomedijah svojega življenja, ne da bi se kdaj koli ovedeli, da gre zgolj za iluzijo uma (domišljjsko igro), v katero popolnoma verjamemo?! Koliko manj trpljenja bi bilo, koliko manj težav bi imeli, če bi se sproti zavedali, da so naša življenja kot »odrske utvare«. Če bi se vlog, ki jih igramo, zavedali, bi lahko bili ne samo igralci, pač pa tudi gledalci (nevpletene priče, tihi meditant) predstav, v katerih naštopamo.

Zen in sodobna zahodna umetnost, npr. performersko poštudramsko gledališče, se ujemata v nečem zelo bistvenem. Za obe dejavnosti je značilno, da sta predvsem način življenja. Torej nekaj, kar živiš, ne nekaj, kar ustvarjaš kot delo, stvaritev, ki je namenjena drugim. Umetnost na najvišji ravni

poštane spontana meditacija, ta pa se prelije v avtentičen način življenja. Človek je samemu sebi umetnina, ki jo ustvarja skozi svojo vsakdanjost. Potreba, da bi še ustvarjal kaj izven sebe, se v kar koli ali kogar koli »podaljševal«, »presegal«, izgine. Popolnost, življenje, ki ga iščeš in ustvarjaš v obliki umetniškega dela, pošlaneš ti sam.

Mogoče takšen umetnik, ki je pravzaprav razsvetljeni človek, tu in tam ustvari še kakšen majhen detajl, kakšen umetniški okrasek subtilne lepote. Vsekakor pa nič zateženo obvezujočega, velikega; nič spektakularnega, ambicioznega, megalomanskega, torej nič takega, kar ponavadi zapolnjuje večino prostorov zahodne umetnosti.

Moja umetniška karma pripada klasičnemu dramskemu gledališču. Kadar se približam sodobnim performerskim oblikam alternativnega gledališkega izražanja, kot npr. pred leti, ko sem želel ustanoviti obredno mišično gledališče, se moj interes za umetnost spontano prelevi v ukvarjanje z duhovnostjo, ne pojavijo pa se tudi nikakršne ugodne zunanje okoliščine, ki bi uresničitev tovrstnih zamisli omogočile. Ko se bo torej moja gledališka karma v celoti izčrpala, se najbrž z gledališčem v nobenem pogledu ne bom več ukvarjal. Težko verjetno, da bi ustvarjal »duhovno« gledališče, saj je moj način dojemanja in doživljanja duhovnosti popolnoma asketski; v njem ni prostora za formalizme in teatralnost, za spektakel, obredno veličastje ...

Mislim, da je tudi v današnjih razmerah klasično dramsko gledališče, ki se marsikomu zdi zastarela umetnost, družbeno koristna zadeva, saj na nek način skrbi za »mentalno zdravje« civilne družbe; koristna je zlasti za ljudi, ki (še) zmorejo dvomiti, to je za vse, ki se lahko znajdejo sredi velikih življenjskih (ontoloških, metafizičnih) dilem. Dvom je pomemben za človekov razvoj, za ustvarjalni napredek. Na njem temelji tako individualna kot kolektivna svoboda, zato je gledališče v prvi vrsti svetišče svobode!

3.

Pionirski kreativni princip prežema večino področij mojega ustvarjalnega dela, torej gledališče, pisanje, duhovno raziskovanje, predavateljsko delo ... Pionirskost je po eni strani povezana z mojim bojevnim, uporniškim duhom, po drugi pa s svobodomiselnošjo, nekonvencionalnošjo, drugačnostjo, zaradi katere sem bil v mlajših letih stalno v sporu s kakšno avtoriteto, organizacijo ali ideologijo. Kasneje sem ugotovil, da je, glede na moj značaj in karmo, bolje, če ostanem izven organizacij in ideologij. Zato sem kot duhovni iskalec ostal samotni jezdec, ki se samo občasno pridruži kakšnemu učitelju ali duhovni šoli, religiji. Hitro sem namreč spoznal, da so si duhovni sistemi oziroma religije po idejnem bistvu in organiziranosti podobni. Tako znotraj njih kot v odnosih med njimi vlada enaka želja po moči in oblasti.

Kot samotni jezdec, individualist, seveda nimam posebne družbene moči in vidnejšega javnega vpliva, toda to dvoje me ne zanima. Moje duhovno delo z drugimi je intimno alkimišično, temelji na neposrednem osebnem stiku. Če se prek mojih besed in energije premakne vsaj majhen drobec v zavešči nekoga in mu pomaga k samospoznanju, je moj trud v poplačan.

Po naravi imam dar za poučevanje. Rad učim, vendar samo ljudi, ki jih stvar zanima in imajo talent. Ne bi na primer mogel učiti v osnovni ali srednji šoli, oziroma nikjer, kjer so se ljudje prisiljeni učiti, ne da bi jih snov zanimala. Ne glede na to, ali sem vodil literarne delavnice, gledališke šole ali ezoterične seminarje, na predavanjih sem vedno užival. Vem, da sem dober učitelj, ker učim z ljubeznijo in verjamem v učence, zato so lahko ti pri svojem delu uspešni. V bistvu živim s prepričanjem, da imam najboljše učence (kakor sem sam imel dobre učitelje).

Mislim, da je to, da sem *Slovenec*, da vse življenje živim v Sloveniji, moje zelo temeljno osebnostno določilo. Slovenijo in slovenski narod doživljam kot duhovno in ustvarjalno bogato okolje, ki pa je hkrati tudi precej zateženo, k tlom pritiskajoče. Ker nas je po številu tako zelo malo, pride notranje bogaštvo ali duhovno ustvarjalni potencial naroda le redko do polnega izraza, saj izrazite posameznike, skozi katere se originalna, avtorska kreativnost običajno izraža, pa tudi ljudi, ki so osebnostno drugačni, atipični, okolje praviloma izloči in na različne načine kaznuje. Gre

za izjemno trdoživ nacionalni socialni pravzorec samouničevalnosti, ki že stoletja duši slovensko družbo. Mnogo velikih ustvarjalcev se je iz teh razlogov lahko udeležilo šele v tujini.

Velika notranja moč (najbrž tudi nekoliko sreče, ki v tem primeru pomeni naklonjeno socialno karmo) je potrebna, da med Slovenci, v Sloveniji živiš in preživiš kot samosvoj, samonikel posameznik. Vsaka avtorska kreativnost ali izviren način osebnostnega samoizražanja je namreč povezan z nekonvencionalnostjo, drugačnostjo, kar povprečni slovenski značaj občuti kot ogroženost, kot odkrit sovražni napad nase. (V Sloveniji oziroma med Slovenci se pogosto reinkarnirajo stare, velike duše, mnoge med njimi imajo težko karmo, ki jo tu »odslužujejo«; v večjih okoljih in med bolj odprtimi narodi bi se njihov potencial izrazil veliko močnejše, predvsem pa bolj sproščeno.)

S tukajšnjim okoljem sicer ne čutim velike notranje povezanosti, razen duhovnih in kulturnih vezi preko slovenskega jezika, v katerem se lahko izražam v popolnosti in do najfinejših tančin. Obstaja pomembna razlika med človekovim maternim jezikom in jeziki, ki se jih v življenju priuči. Znanje tujih jezikov nam širi zunanje osebnostne meje, ne posega pa v notranje (arhetipske) globine, ki jih določa (specifično obarva) materni jezik; z njim smo na nek način usodno in trajno zaznamovani, še posebej, če ga uporabljamo vse življenje kot osnovno sporazumevalno in ustvarjalno (umetniško, intelektualno) orodje. K temu, da sem takšen, kot sem, je torej prispeval tudi slovenski jezik, v katerem mislim, čustvujem, čutim, sanjam, pišem, govorim ... V maternem jeziku so namreč kodirani vsi človekovi praspomini, vsi arhetipski čustveni vzorci, naše celotno telo je prežeto z njim!

Čeprav se dobro počutim med tujci in uživam v narodnostno, kulturno in versko mešanih okoljih, pa kljub temu nikoli nisem začutil dovolj močne potrebe (ali bil v to prisiljen od zunaj), da bi Slovenijo, ki je v kozmopolitskem pogledu zelo pušta in klavštrofobična, zapustil in odšel živeti ter ustvarjati drugam.

Sicer pa se nikoli in nikjer nisem povsem udomačil. Do okolja, v katerem živim, imam na nek način že od nekdaj distanco, ki je najbrž nujna, če človek hoče ohraniti individualnost in kreativno svobodo.

4.

Najbrž me iz globin še vedno opredeljuje prva verska pripadnost, ki sem jo prevzel po starših oziroma od okolja, kjer sem odrasčal. Kot otrok in kasneje mladošnik sem redno hodil v cerkev in bil dejaven kristjan. Krščanstvo sem po tridesetem letu sicer prerasel in katoliško versko prakso opustil, toda krščanski duhovni simboli, npr. Jezus, Devica Marija, angeli ..., bodo v meni kljub temu vedno obstajali kot nekaj svetlega in pozitivnega. To, da sem opustil svoj prvobitni krščanski religiozni okvir, sem občasno občutil kot nelagodje, saj je budizem, ki danes na nek način tvori osnovo mojega duhovnega mišljenja in doživljanja, v zahodnih civilizacijskih razmerah dosledno težko živeti in misliti, še zlasti, ker si nezavedno vedno pogojen z evropskim duhovnim konceptom Boga Stvarnika.

Spominjam se neke izjave dalajlame izpred nekaj let, ko je dejal, da naj ne menjujemo religij, ker to nosi s seboj veliko posledic, tudi negativnih, predvsem zaradi izgube stika s prvobitno kulturno oziroma versko identiteto in socialnim okoljem. Sam pravzaprav religije nisem menjal; iz krščanstva nisem konvertiral v new age, hinduizem ali budizem. Gre samo za to, da sem nekega dne ugotovil, da je to, v kar sem se spontano razvil (v obdobju prvih desetih let zaveštnega duhovnega dela na sebi), budizem, zato se imam za spontanega budišta, za budišta po naravi. Buda je moj osnovni božanski arhetip. Skozenj se moja duhovna narava najlažje uresničuje. Krščanske verske nazore in filozofijo sem prerasel. Ne morem reči, da sem jo zavrgel ali da sem z njo v sporu. Zame preprosto več ne drži, nima pomena. Pravzaprav sem prerasel vse religije in verske sisteme. Moja osebna filozofija danes je sicer najbližja budizmu, toda če bi se moral formalno versko opredeliti in izbrati med različnimi smermi budizma, bi imel težave, saj so mi vse enako blizu. V vseh čutim Budo. Bog (Resnica) je eden, religij (duhovnih teorij in praks) pa je ogromno. Da bi bili religiozni, religije (zunanje verske pripadnosti) pravzaprav ne potrebujemo.

S pojmom Boga označujem Celoto vsega, kar v vesolju, pa tudi na Zemlji, v posameznem človekovem življenju obstaja, torej tako dobrega (sve-tloba) kot slabega (tema). Stvarnik in Stvarstvo zame ništa ločena, kakor ništa ločena energija in zavešt, temveč medsebojno zlita, v bistvu šta tako

tesno povezana in prepletena, da sta eno in isto. Bog ni nad človekom, niti ni nad vesoljem, ne obstaja nek vnaprejšnji načrt stvarjenja (evolucije); vse, kar se dogaja, poteka sproti, samodejno, brez posebnega (višjega) smisla – vsaj ne takšnega, ki bi ga bilo mogoče doumeti s človeškim umom. Inteligenca Celote spontano dopolnjuje in popravlja dele, npr. človekovo življenje, kar lahko včasih neposredno doživimo kot »poseg višje sile« ali »božje znamenje«. Celota je mnogo več kot seštevek njenih sestavnih delov, iz česar izhaja občutek veličine Boga! Med delom in celoto obstaja soodvisni odnos. Življenje je so-kreacija, so-odgovornost dela (človek) in celote (Bog). Izvor, pa tudi končni smisel, cilj Celote, sta praznina in nič – razumljena v budišičnem smislu. Kadar se v sebi obračam na Boga, se torej obračam k Celoti in k Izvoru ...

Toda versko-duhovna (ezoterična) vprašanja so mi v zadnjih letih postala nepomembna. Namesto njih sem se začel vse bolj posvečati vprašanjem *etike in filozofije osvoboditve*. Prvim zaradi proučevanja zakona karme, drugim zaradi poglobljanja v naravo zavešti. Zanima me, kako lahko človek prepozna sebe kot čisto zavešt, torej zavedanje samo po sebi; zanimajo me načini, kako ljudem pomagati, da pridejo do tega spoznanja, te izkušnje. Verjamem, da neposreden stik z Izvorom (s Kozmično zaveštjo) spontano razreši večino človekovih problemov. Čeprav nisem zdravitelj (posebej ne telesnih bolezni in materialnih tegob življenja), metode, ki jih uporabljam, ljudi vseeno zdravijo, ozdravljajo, saj segajo h globinam duše. Spodbudijo lahko osvoboditev človekovega notranjega bišтва. Razsvetljenje ali osvobojenje sicer lahko doseže vsakdo le sam, toda drugi so kljub temu pomembni, saj nam pri tem lahko pomagajo, nas spodbujajo in usmerjajo. V tem smislu se čutim za enega od pomočnikov, usmerjevalcev ljudi k duhovni svobodi.

Ukvarjanje z duhovnoštno je povezano z določenim talentom (potencialom duhovne inteligence), ki ga človek ima ali pa ne, podobno kot kakšen drug talent. Ljudje, ki jih zanima duhovnost ali sami kaj prakticirajo, ga zagotovo imajo. Toda ali to tudi zagotavlja, da se človek razsvetli in notranje osvobodi? Najbrž ne. Pogošto se namreč zgodi, da ljudje z velikim duhovnim potencialom življenje preživijo ujeti v verskih konceptih, omamljeni in začarani z duhovnimi svetovi, odmaknjeni od realnosti vsakdanje

resničnosti, kjer se končno razsvetljenje šele lahko zgodi. V tem smislu je duhovnost pašt, ki preprečuje dejansko osvoboditev.

Včasih slišim duhovneže razpravljati o tem, kdo je razsvetljen in kdo ni, o tem, na kateri hierarhični stopnji duhovne razvitoosti je, koliko je samo-uresničen ... Takšne razprave se mi zdijo povsem brez smisla, celo žaljive, saj notranje osvobajanje in duhovna rast ništa nekaj, s čimer bi se lahko poštavljali pred drugimi, med seboj tekmovali in si dokazovali svojo »svetost«. Podobno je z vprašanjem o posnemanju in sledenju duhovnih učiteljev in mojstrov modrošti. Mislim, da jih je neposredno nesmiselno posnemati, sledimo lahko le njihovim splošnim načelom in energiji, ki jo žarči njihova avra. Obstaja namreč bistvena razlika med njihovimi življenjskimi okoliščinami in osebnostjo ter tem, kar smo sami, torej naša življenja, naša karma. Ne moremo se primerjati z njimi! Zlasti pa ne imeti občutka, da so oni več vredni kot mi, zato jim moramo pridno slediti, jih v vsem ubogati, ker samo tako lahko postanemo takšni kot oni, to je njim *enakovredni!*

Če želimo doseči osvoboditev, se pravzaprav sploh ne bi smeli z nikomer primerjati ali ga skušati posnemati. Slediti moramo le sebi, ker se prav v krožnici naše laštne karme skriva zaklad našega razsvetljenja. Zenovski mišik in pesnik Bašo je nekoč to zelo jasno ubesedil: *»Ne posnemajte starih mojstrov, ampak iščite, kar so iskali oni.«*

Razsvetljenost nekaterih raste postopoma, z vzponi in padci, pri drugih pa se zgodi bliskovito, v enem samem dogodku, in se potem nadaljuje brez opaznejših nihanj vse življenje. Ljudi s takšno izkušnjo je v primerjavi s prvimi zelo malo. Povedano v jeziku zena: gre za razlikovanje med majhnim, začasnim razsvetljenjem (*kenšo*) in velikim, dokončnim razsvetljenjem (*satori*). Zenovska tradicija trdi, da lahko človek doživi satori šele, ko je večkrat doživel kenšo; končna osvoboditev je torej dolgotrajni proces, vezan na več let ali desetletij, lahko pa tudi na več življenj.

Vedeti pa moramo še nekaj, da namreč večina razsvetljenih ljudi (ali preko izkušnje kenšo ali izkušnje satori) širši javnosti ni znana. Ni poslanstvo vseh, da so učitelji, voditelji gibanj, pisci, terapevti ... Mnogi ostanejo anonimni in so zgolj s svojo skromno (navzven komaj opazno) prisotnostjo v

okolihčinah vsakdanjega življenja – ali posvetnega ali tempeljskega, ašramskega – tihi, a vseeno zelo živi pričevalci najvišje Resnice.

Moja duhovna pot je zenovska. Čeprav sem se v zadnjih dvajsetih letih ukvarjal z marsičem, sem se vedno znova vračal na začetek, k *zenu* in *advaiti*, k osnovnemu vprašanju samouresničitve, h koanu Kdo sem?, kjer sem začel leta 1987 na prvem intenzivu razsvetljenja.

Ne tako daleč nazaj me je presunilo spoznanje, da je »življenje veliko več kot duhovnost«. V bistvu se nam z duhovnostjo sploh ni treba ukvarjati, da bi bili »duhovni«, »razsvetljeni«. Ukvarjanje z duhovnimi tehnikami, obredi, religijo nasploh je vse prevečkrat huda samoprevara, slepilo, ki nam preprečuje, da bi spontano in polno živeli tu in zdaj. Je oblika bega pred seboj in realnostjo. Zaradi ukvarjanja z duhovnostjo nam lahko življenje v celoti spolzi med prsti. Naš um je prežet z duhovnimi resnicami in ekstazami, ki pa niso nič drugega kot duhovna *maya*, to je domišljajska igra religioznega uma.

Mnogo let sem se slepil, da se bo pravo, sreče in udobnosti polno življenje začelo, ko bom razsvetljen, kar sem povezoval s tem, da moram, preden se bo to zgodilo, obiskati še kakšnega guruja, se udeležiti kakšne pomembne duhovne delavnice, pridobiti iniciacijo, izvesti obred, vaditi kakšno tehniko, predvsem pa meditirati, ker si bom s tem prečistil negativno karmo in si prislužil končno osvoboditev. Običajno je po obdobjih zaveštnega truda za razsvetljenje do izboljšanja življenjskih okoliščin in mojega splošnega počutja zares prišlo, toda, kot se je pokazalo kasneje, zmeraj samo začasno. Kajti ko sem se rešil enih karmičnih vozlov, so se pojavili drugi, potem tretji, četrti in tako naprej. Nikoli konca! Dokler nekoga dne nisem dojel, da če bom tako nadaljeval, se zadeva ne bo končala prej kot na pokopališču, ko bom mrtev – takrat res ne bom imel več nobenih problemov! Spoznal sem, da s takšnim načinom ves čas varam samega sebe. Da je odlašanje, čakanje na trenutek, ko bom »razsvetljen« in se bo »veliko življenje« zares začelo, največje samoslepilo!

Tako sem nehal iskati razsvetljenje, nehal sem se truditi, da bi izboljšal svoj značaj, svojo karmo, si naredil življenje prijetnejše, nehal sem hlepjeti za ugodji in užitki, hiteti za srečo in blagoštanjem. Namesto tega sem za-

čel živeti sedanjo. Biti polno prisoten, zaveštno navzoč tukaj in sedaj. V »večnost« se ne da vstopiti drugače kot skozi »sedanjo«.

Da! Življenje samo po sebi je veliko več kot kakršna koli duhovnost! Mislilim, da šele sedaj zares razumem Rumija: »*Sufi je sin sedanjega trenutka, prijatelj moj, prava Pot se ti nikoli ne bo pokazala jutri.*«

April 2008